

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 48 (1355) 29 ЛІСТАПАДА 2017 г.

97-я ўгодкі ад пачатку Слуцкага збройнага чыну *Дзень герояў*

25 і 26 лістапада на Случчыне адбыліся ўшанаванні Слуцкага збройнага чыну.

25 лістапада двумя аўтобусамі прыехалі на Случчыну 60 жыхароў Менска. Яны прывезлі ў тым ліку вялізны бел-чырвона-белы сцяг, паштыты ветэранам нацыянальнага руху Нінай Багінскай.

Арганізаторам акцыі выступіла Партыя БНФ і яе старшыня Рыгор Кастусёў. Ва ўшанаванні ўзялі ўдзел таксама хрысціянскія дэмакраты і маладафронтаўцы.

Ушанаванне пачалося з сяля Грозава Капыльскага раёна. Цяпер гэта сонная вёска, а продкі грозаўчыя былі ого-го. У 1920 годзе жыхары Слуцкага павета сфарміравалі Грозаўскі полк войска Беларускай Народнай Рэспублікі, які ўдзельнічаў у Слуцкім збройным чыне.

Пасля ўдзельнікі наведалі Семежава і Вызну. Затым калона з Менска, прыехала ў Слуцк, дзе была зладжаная да зволеная акцыя - шэсце і святочны мітынг, у якім узялі ўдзел каля 150 чалавек. І шэ-

це, і мітынг быў дазволены. Усё прыйшло без інцыдэнтаў, быўлі, канешне, людзі ў цывільным, але правядзенню акцыі ўлады, можна сказаць, не заміналі, хоць змянілі маршрут, не дазволіўшы прайсці калонай па галоўнай вуліцы Слуцку.

Удзельнікі акцыі ходнікамі пры вуліцы Віленскай прыйшли да гарадскога парку культуры, дзе ў 15:20 пачаўся мітынг. "Малады фронт" tym часам ладзіў экспкурсію па мясцінах Слуцкага збройнага чыну, прымеркаваную да пачатку паўстання.

Старшыня партыі БНФ

- Рыгор Кастусёў адзначыў:

- Мы адзначаем кожны год гэтыя падзеі, каб нашыя нашчадкі не забывалі аб тым, што былі людзі, якія цаной сваім жыццем адстоівалі незалежнасць нашай краіны. І тое, што Беларусь атрымала нарэшце незалежнасць, ёсьць і заслуга тых людзей.

Сустаршыня БХД Павел Севярынец выказаў сваё меркаванне:

- Я думаю, што прадстаўнікі міліцыі ў незалежнай Беларусі малі б і павінны выводзіць увесе свой асаўсты склад у гэты дзень пад крыж прымаць прысягу на вернасць Беларусі і разгортваць бел-чырвона-белы сцяг. А тое, што яны зараз спрабуюць згариць гэтыя мерапрыемствы - гэта праста ганьба.

Таксама дазвол на мі-

тынг атрымала Кансерватыўна-хрысціянская партыя БНФ, але на 26-га лістапада.

Больш за 50 сяброў партыі выправіліся з Менска, каб ушанаваць памяць герояў. Удзельнікі акцыі наведалі мястэчкі Грозава, Семежава ды Вызну. Завершилася мера-прыемства мітынгам у Слуцку.

- Нясіце слова прауды пра гісторыю Беларусі! Не забывайце герояў! - заклікаў намеснік старшыні КХП-БНФ Юры Белен'кі: - Людзі ачмураны, падманутыя прапагандай. Ідзіце да людзей, заклікайце ўдзельніцаў у такіх мера-прыемствах! Можна было бы шмат гаварыць пра падзеі Слуцкага збройнага чыну і пра сваё ўшанаванне герояў. Але ў 100 разоў больш важнае тое, што гэтыя людзі ахвяравалі сваім вольным часам, праехаліся ў гэтых непагадных дзень па ўсіх мясцінах і засвідчылі на месцах сваю павагу.

Слуцкі збройны чын - эта ўзброенае паўстанне супраць савецкай улады, якое адбылося ў 1920 годзе. Паўстанцы спрабавалі ўстанавіць уладу Беларускай Народнай Рэспублікі. Гісторыя Слуцкага паўстання замоўчалаася ў савецкія часы. Цяпер угодкі гэтых падзеі адзначаюць прадстаўнікі незалежных партый і рухаў краіны, бо статусу дзяржавнага свята гэтыя падзеі не мае дагэтуль.

Паводле Радыё Рацыя.

Юбілей Дануты Янаўны

Данута Янаўна БІЧЭЛЬ нарадзілася 3 снежня 1937 г у вёсцы Біскупы, Лідскага раёна ў сялянскай сям'і. Паступіла ў Лідскае падвучылішча, а пасля закрыцця яго скончыла Навагрудская педагогічнае вучылішча (1957), аддзяленне беларускай мовы, літаратуры і гісторыі Гарадзенскага педагогічнага інстытута імя Я. Купалы (1962). З 1962 года выкладала беларускую мову і літаратуру ў школах Гародні. Член СП СССР (1964). З 1982 загадчыца Домамузея Максіма Багдановіча ў Гародні. Член Беларускага ПЭН-цэнтра (1989). Вядомая грамадская дзеячка, адна з арганізатаў актыўных удзельнікаў суполкі Максіма Багдановіча, з верасня 1988 года - член БНФ. Прымала ўдзел у мітынгах, якія праходзілі ў Гародні. Каардынавала дзяянасць рэгіянальных суполак БНФ у Гарадзенскай вобласці. Была адным з ініцыятараў выпуску самвыдавецкай газеты "Рэанімава". Уваходзіла ў групу пад-

трымкі кандыдатаў ў дэпутаты ВС БССР М. Ткачова (1990).

У друку выступае з 1958 (газета "Літаратура і мастацтва"). У вершах, арганічна звязаных з народна-пастычнай традыцыяй, апывае Радзіму, жыццё працаўнікоў вёскі, прыгажосць роднай зямлі.

А ў тар зборнікаў пазізі "Дзяячес сэрца" (1961), "Нёман ідзе" (1964), "Запалянкі" (1967), "Доля" (1972), "Ты - гэта ты" (1976), "Браткі" (1979), "Дзеходзяць басанож" (1983), "Загасцінец" (1985), "Даўніе сонца" (1987), "А на Палесці" (1990), "Божа, мой Божа" (1992), "Снапок" (1999), "На белых аблоках сноў" (2002), "Стакроткі ў вяночак Божай Маці" (2004), "Ойча наш..." (2008). Выйшаў збор выбра-

ных твораў у выдавецтве "Беларускі кнігазбор" (2016). Напісала пээмы і кнігі вершаў для дзяцей "Перапёлка" (1968), "Грыб-парасон" (1969), "Дзічка" (1971), "Рыжая паліянка" (1971), "Дагані на кані" (1973), "Лузанцы" (1982), "Габрынька і Габрусь" (1985). Аўтар кнігі нарысаў, мемуараў і эсэ "Хадзі на мой голас" (Вроцлаў, 2008), выдала кнігу прозы "Мост святога Францішка" (2010) і інш.

Бікіпедыя.

Якім быць Нацыянальнаму ўніверсітэту?

25-25 лістапада ў Менску праходзіла Міжнародныя канферэнцыі "Нацыянальны ўніверсітэт" у 21 стагоддзі: місяц і выклікі", скліканая па ініцыятыве ТБМ і Аргамітэта ўніверсітэта "Альбарутэнія". Супольная размова наукоўцаў і выкладчыкаў была спробай зазірнуць у будучыню і запачаткаваць новую акадэмічную супольнасць, якая будзе мец нацыятаўчыя харacter, стыль і падыходы 21-га стагоддзя.

Алег Анатольевіч

Трусаў зрабіў эккурс у гісторыю сусветных універсітэтаў, пачынаючы ад часоў Візантыйскай і Арабскага Усходу, Віленскага ўніверсітэта і Палацкай іезуіцкай акадэміі да заснавання БДУ. У сваім дакладзе Алег Трусаў распавёў пра дзеяния нацыянальнасць Таварыства беларускай мовы па прасоўванню ідэі стварэння Нацыянальнага ўніверсітэта. На лістапад 2000-га года ідэю падтрымалі 33.936 чалавек, а на травень 2001 года было сабрана 50.000 подпісаў. Аднак, у той перыяд задача, якая атрымала масавую падтрымку, была адхілена прадстаўнікамі ўладаў.

(Працяг на стр. 2.)

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

Якім быць Нацыянальному ўніверсітету?

(Праця. Пачатак на стр. 1.)

Задума стварэння вышэйшай навучальнай установы не знікла, а набыла новае гучанне з далучэннем Беларусі да Балонскага працэсу ў 2015 годзе. Зноў быў скліканы Аргкамітэт па стварэнні Нацыянальнага ўніверсітета, які працуе два гады. Нарэшце, дэпутат Парламента Алена Мікалаеўна Анісім атрымала станоўчы адказ на прапанаваную ідэю.

У верасні 2017 года было атрымана памяшканне для запачаткавання працы Нацыянальнага ўніверсітета як структурнага падраздзялення ТБМ імя Ф. Скарыны. "Такім чынам, закладзены першы камень у падмурок Нацыянальнага ўніверсітета, - сказаў А. А. Трусаў - Мы будзем рухацца ад реістрацыі назвы "Альбаратунія" да реістрацыі Статута і атрымання ліцензii на дзейнасць ўніверсітета. Частку дакументаў мы атрымаем да 25 сакавіка, да 100-ых угодкаў абавязчэння БНР. Для атрымання ліцензii неабходна, каб колькасць прафесароў і кандыдатаў навук будучай ВНУ складала 30 адсоткаў. Калі мы атрымаем ліцензii, магчымы, Еўропейскае Партнэрства выдзяліць нам сродкі". Алег Трусаў пажадаў усім калегам і аднадумцам плённай працы на развіціі Нацыянальнага ўніверсітета "Альбаратунія".

Кандыдат гістарычных навук Павел Церашковіч рас-

мыслення і трансляцыі сучасных ведаў, - адзначыў Уладзімір Мацкевіч. Алег Трусаў падкрэсліў неабходнасць стварэння навуковых школ у розных галінах. На канферэнцыі прагучала думка пра тое, што ўніверсітэт можа стаць асяродкам выхавання новых філарэтаў і філаматаў 21-га стагоддзя, якія пакінуць яскравы след у гісторыі і культуры краіны.

Надзвычай цікавае паведамленне зрабіў Аляксей Яскевіч. Ён прааналізавуў па розных крытэрах досвед чатырох сучасных ўніверсітэтаў у Расіi і ва Украіне: Вышэйшай эканамічнай школы, Кіев-Магілянскай акадэміi, Еўрапейскага Санкт-Пецярбургскага ўніверсітета і Украінскага катализцага ўніверсітета. Яны

рускай нацыi, унікальнасць i незвычайнасць, мінусамі ліцаць слабое валоданне аўтартынетамі беларускай мовай, неканкурэнтаздольнасць i іншыя рысы.

Аляксандр Мілінкевіч распавёў пра свае намаганні па стварэнні дыстанцыйнага вольнага ўніверсітета, інтэрэсы якога прадстаўляе грамадская арганізацыя ў Варшаве. Гэта будзе яшчэ адна альтэрнатыўная магчымасць набыція вышэйшай элітнай адукацыі.

Другі дзень канферэнцыі быў прысвечаны даследчыцкім рысам будучага Нацыянальнага ўніверсітета, выпрацоўцы дыдактыкі і лагістыкі новай вышэйшай навучальнай установы. З паведамленнемi выступілі Андрэй Крывалап, Галіна Івуць, Ірина Лаўроўская, Пётр Рудкоўскі, Ала Баранава і іншыя даследчыкі.

- Я вельмі задаволены высокім узроўнем канферэнцыі, - адзначыў прафесар Але́сь Астроўскі з Гародні. - На ёй прайшла рэакгансцыроўка сил у шырокім дыяпазоне поглядаў. Тыя, хто будзе выхоўваць маладзі з ўплывам на фарміраванне яго поглядаў, вызначылі шляхі руху наперад.

Эла Дзвінская,
фота аўтара
1. Алег Трусаў, Павел
Цярэшчанка, Уладзімір Колас,
Алена Анісім;

2. Аляксей Яскевіч;
3. Алена Сакалова;
- 4, 5. На канферэнцыі.

павёў пра акадэмічны профіль будучай установы. Ён адзначыў, што ад пачатку вызначаны шэсць накірункаў навучання, якімі стануть: лінгва-краязнайства, культурна-спадчына, медыя і камунікацыя, інфарматыка, дзяржаўнае кіраванне.

- Важна, каб выпускнікі ўніверсітэта ўключаліся ў стварэнне беларускай демакратычнай інтэлектуальай прасторы, - заўважыла Ірына Дубянецкая.

- Новы Нацыянальны ўніверсітэт павінен стаўці мэты больш высокія і выкшталцоныя, - лічыць Павел Баркоўскі. - Да следчыкі, якія будуть працаўніці ва ўніверсітэце, павінны будуць вырашаны сусветныя праблемы і пытанні, якія нясе новае стагоддзе. Акадэмічная пляцоўка павінна захоўваць дыялагічныя характеристары, кіраваць працэсамі прадукавання новага мыслення.

- Універсітэт - гэта асбяга супольнасць людзей, якая захоўвае вышэйшы ўзровень

дасягнулу пэўных поспехаў, дзякуючы незалежнаму ад дзяржавы статусу, мэтавым праграмам і ўдалыму фандрайзингу. Малады выкладчык параўнаў тое, што ёсць за мяжой, з тым, што ёсць і можа быць у нашай краіне.

У выступленнях і дыскусіях прынялі ўдзел Алена Анісім, Дзяніс Тушынскі, Андрэй Вардамацкі, Сяргей Запрудскі, Але́сь Астроўскі, іншыя навуковцы і выкладчыкі.

Аналізуочы функцыянал універсітэта, дырэктар Беларускай аналітычнай майстэрні Андрэй Вардамацкі падкрэсліў, што новая установа павінна стаць кропкай фарміравання нацыянальнай ідэнтычнасці, кропкай стабільнасці палітычных арыентаций беларусаў, пунктам росту здольнасці жыцця ў поліпрадыгматычным свеце.

Аптыгнаны рэспандэнты сядзілі перавагаў Нацыянальнага ўніверсітета называюць патрыйтызм і павагу да бела-

Нацыянальны ўніверсітэт - адзін з падмуркаў існавання незалежнай Беларусі

Першы ўніверсітэт на нашых тагачасных землях з'явіўся ў XVI ст. у Вільні, дзякуючы Стэфану Баторыю і ордэну езуітаў. Палітыкай ордэна было стварэнне ў Еўропе і за яе межамі цэлай адукацыйнай сістэмы езуіцкіх калегіюмаў і акаадэмій, у якіх можна было атрымаць на той час якансную адукацыю. Таму не выпадкова, што другі ўніверсітэт на тэрыторыі Беларусі з'явіўся ў Палацку ў выглядзе езуіцкай акаадэміі, як гэта было раней у Вільні.

Але гэтыя навучальныя ўстановы не былі нацыянальнымі, яны не рыхтавалі беларускіх патрыётаў, а гадавалі адэптаў каталіцкай царквы, таму ў аснове адукацыі была латыніца.

У XVIII ст. ёўрапейская адукацыя пад упрыгожваннем ідэй Асветніцтва і Рэфармаціі становіцца свецкай і нацыянальнай. Выкладанне большасці предметаў вядзеца ўжо на мясцовых мовах. У Віленскім універсітэце пераважнай мовай навучання становіцца польская.

У XIX ст. на тэрыторыі Беларусі, якая знаходзілася ў складзе Расійскай імперыі, мова навучання з польскай паступова стала рускай, а беларуская фактычна трапіла пад забарону ажно да 1905 г.

Нават дазволіўшы кнігадрукаванне і выхад газет на беларускай мове, расійскія ўлады да апошніх дзён існавання Расійскай імперыі забаранілі беларускамоўную школьнай адукацыю, таму першыя школы і семінары на роднай мове ўзімі толькі падчас Першай сусветнай вайны на акупованай немцамі тэрыторыі Захоўнай Беларусі. Ужо тады прыхільнікі беларушчыны марылі пра адкрыццё нацыянальнага ўніверсітета, які б на беларускай мове гадаваў нацыянальную беларускую эліту.

Пасля лютайскай рэвалюцыі 1917 г. ідэя адкрыцця беларускага нацыянальнага ўніверсітета

другі дзень канферэнцыі быў прысвечаны даследчыцкім рысам будучага Нацыянальнага ўніверсітета, выпрацоўцы дыдактыкі і лагістыкі новай вышэйшай навучальнай установы. З паведамленнемi выступілі Андрэй Крывалап, Галіна Івуць, Ірина Лаўроўская, Пётр Рудкоўскі, Ала Баранава і іншыя даследчыкі.

- Я вельмі задаволены высокім узроўнем канферэнцыі, - адзначыў прафесар Але́сь Астроўскі з Гародні. - На ёй прайшла рэакгансцыроўка сил у шырокім дыяпазоне поглядаў. Тыя, хто будзе выхоўваць маладзі з ўплывом на фарміраванне яго поглядаў, вызначылі шляхі руху наперад.

Першы ўніверсітэт на нашых тагачасных землях з'явіўся ў XVI ст. у Вільні, дзякуючы Стэфану Баторыю і ордэну езуітаў. Палітыкай ордэна было стварэнне ў Еўропе і за яе межамі цэлай адукацыйнай сістэмы езуіцкіх калегіюмаў і акаадэмій, у якіх можна было атрымаць на той час якансную адукацыю. Таму не выпадкова, што другі ўніверсітэт на тэрыторыі Беларусі з'явіўся ў Палацку ў выглядзе езуіцкай акаадэміі, як гэта было раней у Вільні.

Але гэтыя навучальныя ўстановы не былі нацыянальнымі, яны не рыхтавалі беларускіх патрыётаў, а гадавалі адэптаў каталіцкай царквы, таму ў аснове адукацыі была латыніца.

У XVIII ст. ёўрапейская адукацыя пад упрыгожваннем ідэй Асветніцтва і Рэфармаціі становіцца свецкай і нацыянальнай. Выкладанне большасці предметаў вядзеца ўжо на мясцовых мовах. У Віленскім універсітэце пераважнай мовай навучання становіцца польская.

У XIX ст. на тэрыторыі Беларусі, якая знаходзілася ў складзе Расійскай імперыі, мова навучання з польскай паступова стала рускай, а беларуская фактычна трапіла пад забарону ажно да 1905 г.

Нават дазволіўшы кнігадрукаванне і выхад газет на беларускай мове, расійскія ўлады да апошніх дзён існавання Расійскай імперыі забаранілі беларускамоўную школьнай адукацыю, таму першыя школы і семінары на роднай мове ўзімі толькі падчас Першай сусветнай вайны на акупованай немцамі тэрыторыі Захоўнай Беларусі. Ужо тады прыхільнікі беларушчыны марылі пра адкрыццё нацыянальнага ўніверсітета, які б на беларускай мове гадаваў нацыянальную беларускую эліту.

Пасля лютайскай рэвалюцыі 1917 г. ідэя адкрыцця беларускага нацыянальнага ўніверсітета

другі дзень канферэнцыі быў прысвечаны даследчыцкім рысам будучага Нацыянальнага ўніверсітета, выпрацоўцы дыдактыкі і лагістыкі новай вышэйшай навучальнай установы. З паведамлениемi выступілі Андрэй Крыволап, Галіна Івуць, Ірина Лаўроўская, Пётр Рудкоўскі, Ала Баранава і іншыя даследчыкі.

У XVIII ст. ёўрапейская адукацыя пад упрыгожваннем ідэй Асветніцтва і Рэфармаціі становіцца свецкай і нацыянальнай. Выкладанне большасці предметаў вядзеца ўжо на мясцовых мовах. У Віленскім універсітэце пераважнай мовай навучання становіцца польская.

У XIX ст. на тэрыторыі Беларусі, якая знаходзілася ў складзе Расійскай імперыі, мова навучання з польскай паступова стала рускай, а беларуская фактычна трапіла пад забарону ажно да 1905 г.

Нават дазволіўшы кнігадрукаванне і выхад газет на беларускай мове, расійскія ўлады да апошніх дзён існавання Расійскай імперыі забаранілі беларускамоўную школьнай адукацыю, таму першыя школы і семінары на роднай мове ўзімі толькі падчас Першай сусветнай вайны на акупованай немцамі тэрыторыі Захоўнай Беларусі. Ужо тады прыхільнікі беларушчыны марылі пра адкрыццё нацыянальнага ўніверсітета, які б на беларускай мове гадаваў нацыянальную беларускую эліту.

Пасля лютайскай рэвалюцыі 1917 г. ідэя адкрыцця беларускага нацыянальнага ўніверсітета

другі дзень канферэнцыі быў прысвечаны даследчыцкім рысам будучага Нацыянальнага ўніверсітета, выпрацоўцы дыдактыкі і лагістыкі новай вышэйшай навучальнай установы. З паведамлениемi выступілі Андрэй Крыволап, Галіна Івуць, Ірина Лаўроўская, Пётр Рудкоўскі, Ала Баранава і іншыя даследчыкі.

У XVIII ст. ёўрапейская адукацыя пад упрыгожваннем ідэй Асветніцтва і Рэфармаціі становіцца свецкай і нацыянальнай. Выкладанне большасці предметаў вядзеца ўжо на мясцовых мовах. У Віленскім універсітэце пераважнай мовай навучання становіцца польская.

У XIX ст. на тэрыторыі Беларусі, якая знаходзілася ў складзе Расійскай імперыі, мова навучання з польскай паступова стала рускай, а беларуская фактычна трапіла пад забарону ажно да 1905 г.

Нават дазволіўшы кнігадрукаванне і выхад газет на беларускай мове, расійскія ўлады да апошніх дзён існавання Расійскай імперыі забаранілі беларускамоўную школьнай адукацыю, таму першыя школы і семінары на роднай мове ўзімі толькі падчас Першай сусветнай вайны на акупованай немцамі тэрыторыі Захоўнай Беларусі. Ужо тады прыхільнікі беларушчыны марылі пра адкрыццё нацыянальнага ўніверсітета, які б на беларускай мове гадаваў нацыянальную беларускую эліту.

ЛІЦВІНЫ Ў НАПАЛЕОНАЎСКАЙ ГВАРДЫІ - НЕВЯДОМАЯ СТАРОНКА НАШАЙ ГІСТОРЫ

Уладзімір Лякін. Ліцвіны ў гвардый Напалеона. - Мінск: Тэхналогія, 2017. - 335 с.

Хто такія ліцвіны? Як адзначаў яшчэ 90 гадоў таму вядомы польскі вучоны Аляксандар Брукнер пісаў: "Mowitu ciagle "litewski, Litwin", ale to tylko zamiast "białoruski, Białorus", bo w roku 1510 nikomu nic o Litwie właściwej, etnograficznej ani snilo się; jeszcze Rej w roku 1562 Litwinem Białorusina nazywał, a w Moskwie i w XVII wieku "litowski" tyle, co białoruski" ("Уесь час кажам

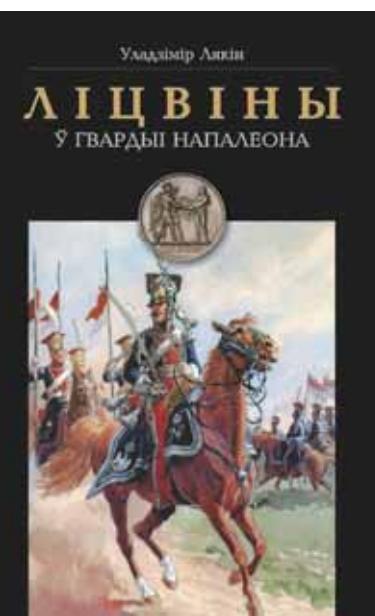
"літоўскі, ліцвін", але гэта толькі замест "беларускі, беларус", бо ў 1510 годзе нікому нічога пра ўласна Літву, Літву этнографічную нават не снілася; яшчэ Рэй у 1562 годзе называў ліцвінам беларуса, а ў Маскве і у XVII стагоддзі "литовскі" азначала "беларускі"). Пазней, як вядома, ліцвінамі называлі сябе Тадэвуш Касцюшка, Адам Міцкевіч, Станіслаў Манюшка ды іншыя славутыя сыны нашай зямлі.

Нават сёння, паводле сведчання навукоўцаў-этнографаў, ліцвінамі называюць сябе ніяма беларусаў не толькі ў Рэспубліцы Беларусь (на Берасцейшчыне, Гарадзеншчыне, Віцебшчыне, Меншчыне), але і за мяжамі: на ўкраінскім Палесі, на поўначы Кіеўшчыны, Чарнігаўшчыны, на заходнім Браншчыне і Смаленшчыне. Таму Уладзімір Лякін, аўтар кнігі "Ліцвіны ў гвардый Напалеона", якак пабачыла свет у выдавецтве "Тэхналогія", спрадвідаў лічыць тэрмін "ліцвін" гістарычным этнонімам беларусаў.

Такім чынам, ліцвіны - гэта нашыя продкі, і тыя, хто жыў у Вялікім Княстве Літоўскім, і тыя, хто захоўваў яго спадчыну і традыцыі пасля зникнення дзяржавы з магіі Еўропы. Менавіта пра іх - высакародных, адважных, самахвярных - ідзе гаворка ў памянёнай

кнізе.

Выданне знаёміць чытачоў з малавідомай старонкай айчыннай гісторыі. Яно апавядае пра ўздел наших прадзедаў у 1807-1815 гадах у элітных фармаваннях французскай арміі - гвардый Напалеона. Маладыя людзі апынуліся ў адным шыхце пад Імператарскім арламі з адной мэтай: вярнуць незалежнасць Радзіме. Рухаючыся следам за аўтарам, чытачы могуць патрапіць не толькі на палі бітваў у Іспаніі, Рәсей, Германіі, Францыі (пад Самас'ерай, пры Рацісбоне, Эслінгу, Ваграме, Аламейдэ ды інш.), але і на величныя парады, пазнаёміцца з штодзённым жыццём, зброяй і падрыхтоўкай тых, пра каго Напалеон сказаў: "Вы вартыя маёй Старой Гвардый! Вы - найлепшая кавалерыя!". Вялікую цікавасць выклікае дадатак: кароткія біяграфічныя звесткі пра больш за тысячу наших сучайнікаў-гвардзейцаў. Шмат хто з дапыглівых чытачоў пазнае сярод іх сваіх прадзедаў.

годдзя аднаўлення беларускай дзяржаўнасці.

Дарэчы, першыя два дзесяткі асобнікаў разлічеліся літаральна за паўгадзіны, што дае надзею на далейшае павышэнне зацікаўленасці грамадства ў вывучэнні ўласнай гісторыі і культуры. Шукайце гэтае надзвычай змястоўнае выданне на паліцах менскіх крамаў "Акадэмкніга", "Светач", "Цэн-

басады Францыі Эльза Піньель, шмат казалі пра актуальнасць выдання, ягоную карысць для беларускай культуры і ўзаемаразумення народаў Францыі, Польшчы і Беларусі.

Як адзначыла старшыня Таварыства беларускай мовы, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь, перакладніца і мадэраторка сустэрэчы Алена Анісім, прэзентацыю кнігі "Ліцвіны ў гвардый Напалеона" можна лічыць свайго роду ўнёскам ТБМ і выдавецтва "Тэхналогія" ў святкованні 100-

травневай кнігарні" і ў іншых гандлёвых пунктах краіны.

Аксенія Тарасеўіч.

На фота:

1. Вокладка кнігі.
2. Старши вахмістр і шэвалежэр (конны) гвардзейскага 3-га палка шэвалежэр-уланаў. Ілюстрацыя з кнігі.
3. Кандыдат гістарычных наукаў Алег Трусаў.
4. Старшина ТБМ, дэпутат Палаты прадстаўнікоў Алена Анісім.
5. Аўтар Уладзімір Лякін падпісвае кнігу.

Юбілейная "Скарыйняна" ў фарбах, бронзе і дрэве

Важкі ўклад у асэнсаванне 500-годдзя беларускай кнігі ўносяць мастакі і скульптары, графікі і кніжныя ілюстратары. На выставе ў менскім Палацы мастацтваў прадстаўлены працы ў розных жанрах, якія адлюстроўваюць выдавецкі вычын Францішка Скарыйны, выяўляючы розныя грані яго асобы.

Значную частку экспазіцыі складаюць партрэты і скульптурныя выявы перш-

працаў Паўла Хадаровіча "Прадмова", Алены Шлегель "Алфавіт" і іншыя. Майстры плаката - Генадзь Мацур, Аляксандар Кулажанка, Сяргей Саркісаў падрыхтавалі ў юбілейным годзе серыі ёмкіх і лаканічных знакавых твораў на тэму беларускага слова і

друкара. Сярод іх, найперш, прыцягваюць увагу партрэты пэндзля Георгія Паплаўскага ("Францыск Скарыйна"), Алеся Цыркунова ("Першадрукар"), Юрэя Карапеўчы ("Адраджэнне"), скульптурныя бюсты з таніраванага і белага гіпсу Льва і Сяргея Гумілеўскіх, постапа асьветніка, адлітая ў бронзе Паўлом Лукой.

Велічна ўзвышаецца над усёй экспазіцыяй скульптура Францішка Скарыйны з дрэва аўтарства Сяргея Гумілеўскага.

Родным мясцінам асьветніка прысвечаны творы Івана Козела "Полацк", Уладзіміра Пракапцова - "Нараджэнне дні" і Аксаны Хамко - "Шляхамі Скарыйны".

Роздум пра Кнігу кніг, Слова, якое было ад пачатку,

сіць сёлетняя "Скарыйняна" ў парыўнанні з працамі майстроў жывапісу 70-90 гадоў мінулага стагоддзя? На выставе зацікаўлены глядач знойдзе шэраг прац ў новых незвычайных тэхніках. Напрыклад, Канстанцін Вашчанка выкананы вялікую кніжную гравюру са скрыніх вінаградных кніг з полісціролу. Таццяна Сакалоўская падрыхтавала працу ў змешанай тэхніцы на дрэве, а Таццяна Ласка вышывала літары беларускага алфавіту на тканіне. Аматарамі беларускай кнігі будзе цікава бліжэй пазнаёміцца з акварэльнымі ілюстрацыямі Паўла Татарнікава да кнігі "Айчына: маляўнічая гісторыя".

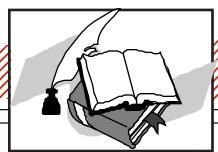
Акрамя твораў выяўленчага мастацтва на выставе прадстаўлены адноўлены ўладзімірам Ліхадзедавым друкарскі станок Францішка Скарыйны, на якім дэманструецца працэс старожытнага кнігадрука-

вання. Выставка працягне сваю працу да 3 снежня.

Эла Дзвінская,
фота аўтара.

1. Юбілейная выставка "Скарыйняна";
2. Скульптурная выява першадрукара. Аўтар - Сяргей Гумілеўскі;
3. Партрэт Ф. Скарыйны Георгія Паплаўскага;
4. Гравюра з полісціролу Канстанціна Вашчанкі.

Што новага прыўно-

Дзень герояў у Лідзе

Сябры ТБМ і БНФ з Ліды ды Бярозаўкі адзначылі Дзень герояў. Актыўісты вырашылі наведаць памятныя мясціны, якія ёсць у Лідзе, што так ці іншай звязаныя са змагарамі за незалежнасць Бацькаўшчыны. Гэта магілы ўдзельнікаў паўстання 1863 года, а таксама месца пахавання актыўістаў беларускага падпол-

ля, якія загінулі ў час Другой сусветнай вайны. Кіраўнік Лідскай раённай арганізацыі БНФ Сяргей Пантус адзначыў:

- Мы прыйшлі сюды, каб захаваць традыцыю, захаваць памяць і аддаць належную даніну нашым продкам, якія змагаліся за нашу Бацькаўшчыну. Былі вельмі прымечна-

хановіч і Юльян Саковіча прыбрания, пакладзены новыя вянкі, знічы пастаўленыя. Гэта гаворыць пра тое, што народ пачіху абуджаеца і памятае сваіх герояў, гэта вельмі становуць прыкмета.

Сёня новае пакаленне лідзян працягвае традыцыі, заставаныя папярэднікамі.

Беларускае Радыё Рацыя.

БЕЛАРУСКА-НЯМЕЦКІ НКА ФОРУМ

Беларуска-нямецкі форум "Case Exchange Weekend", які пройдзе 9-10 снежня 2017 г. у Менску.

Да ўдзелу запрашоцца прадстаўнікі і прадстаўніцы беларускіх некамерцыйных арганізацый ды ініцыятываў з Беларусі, а таксама валанцёры і маладыя спецыялісты.

Мэту форуму - аўтаманіца лепшымі практикамі паміж прадстаўнікамі і прадстаўніцамі нямецкіх і беларускіх арганізацый ды наступных абласцях: рэгіянальныя праекты, нефармальная адукацыя і маладзь, права чалавека, сацыяльная інклузія, ахова навакольнага асяроддзя, культура.

Таксама ў беларускіх НДА будзе магчымасць наладзіць партнёрства з нямецкімі калегамі.

У праграме мерапрыемства - панэльная дыскусія, майстар-класы, прамы аўтамонісаў, выстава беларускіх НДА, вывучэнне найбольш удалых кейсаў, презентацыя магчымасцяў, якія прапануе Германія для Беларусі.

У першы дзень, 9 снежня 2017 г., вас чакаюць:

- выставка-кірмаш пракаўтав і ініцыятыў грамадскіх арганізацый: вы даведаецца, колькі карысці можна прынесці грамадству ў вобласці аховы навакольнага асяроддзя, культуры, развіцці нефармальнай адукацыі, лічбавых свабод і не толькі;

- панэль з удзелам нямецкіх экспертаў і праца ў шасці секціях па выбары, акрамя таго, у першы дзень форума мы прапануем вам паўдзельніцачу ў крэзатыўных майстар-класах і пазнаёміца з калегамі з іншых арганізацый;

- нефармальная зношіны падчас фуршета.

У другі дзень Форума, 10 снежня 2017 г., вашай увазе будуть прадстаўлены магчымасці нямецкіх праграм для беларускіх арганізацый і адмыслоўцаў, а таксама запатрабаваныя майстар-класы па выкарыстанні бізнес-інструменту ў маркетынгу НКО, ролі PR-а для паспяховай працы арганізацый трэцяга сектара і

інструментаў правядзення эфектульнага збору сродкаў праз краудфандингавыя платформы.

Арганізатары форума: Некамерцыйная арганізацыя АДБ Брусьель, праваабарончая ўстанова "Human Constanta" і нямецкая кансалтывавая арганізацыя Каапфорум Інтэрнацыяналь (Германія).

Партнёры форума: Установа "Цэнтр экалагічных разшнняў", Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына", Галерэя сучаснага мастацтва "Ў", каледж Ліберал артс у Беларусі "ECLAB".

Форум арганізуецца ў рамках праграмы "Рэсурсавы цэнтр НКА" пры падтрымцы МЗС Германіі.

АДБ Брусьель.

Выставка ў Палацы мастацтваў

14 лістапада 2017 года ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі Беларускага саюза мастакоў - Палац мастацтва адбылося ўрачыстае адкрыццё выставы памяці мастака і педагога Юрыя Васільевіча Гаўрына (1943-2016 гг.), які пакінуў пасля сябе не толькі творчую спадчыну, якой ганарыцца Беларусь, але і ўдзячную памяць сярод прыхільнікаў яго таленту, а таксама шматлікіх студэнтаў Беларускага інстытута сучасных ведаў імя А.М. Шырокаў, дзе ён выкладаў (быў прафесарам) жывапіс і малюнак на практыку 13 гадоў.

Мастак быў надзелены вельмі каштоўнымі талентамі душшчайнай дабрыні, мудрасці ва ўзаемадносінах з калегамі і сябрамі, талентам самаахвярнай любові да сваіх блізкіх, дзяцей і ўнукаў.

Мастак нарадзіўся ў самы разгар (1943 г.) вайны ў Самаркандской вобласці, але па волі лёсу апынуўся ў Беларусі, якая стала для мастака другой радзімай, дзе ён жыў і працаўваў з 1948 г. і да апошняга дня.

Цяжкія пасляваенныя гады, дзяцінства і юнацтва спа-

дара Гаўрына звязаны з мястечкам Дуброўна пад Віцебскам, адкуль пачынаўся шлях мастака ў мастацтва. Прафесійную адукацыю ён атрымаў у Менскім мастацкім вучылішчы (1966 г.) і Беларускім тэатральна-мастакскім інстытуце (1972 г.).

Пачынаючы з 1965 года Ю.В. Гаўрын ўдзельнічаў у мастацкіх выставах рэспубліканскага і міжнароднага ўзроўню - у Бельгіі, Італіі, Аўстрый. З 1978 года сябра Беларускага саюза мастакоў. Творчасць спадара Юрыя разнастайная і па манеры выканання і па тэматацы.

У экспазіцыю выставы ўключаны жывапісныя творы Ю.В. Гаўрына, якія захоўваюцца ў фондах Беларускага мастакскага музея Рэспублікі Беларусь, нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь, іншых музеяў нашай краіны, а таксама ў сям'і мастака.

На адкрыцці выставы ў зале сабралася каля 150 чалавек; сярод якіх Зміцер Сурскі, Соф'я Жыбулеўская, Валеры Шкаруба, Базыль Ермаловіч. Перад прысутнімі выступілі: мастакі Рыгор Сітніца, Мікола Купава, Уладзімір Зінкевіч, Уладзімір Тоўсцік, а таксама дыпламат Сяргей Мартынаў.

Было вельмі цікава. Раю наведаць выставу мінчукам і гасцям беларускай сталіцы.

Аляксей Шалахоўскі,
гісторык культуры,
журналіст
фрылансер.

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

АСНОЎНЫЯ ТЭРМІНЫ

Алькабала - падатак на здзелкі, звязаныя з адчужэннем нерухомасці.

Гранд - магнат, багаты феадал.

Ідаляга - іспанская шляхціц, які служыў у карала, ці багатага феадала.

Інквізіцыйны tryбунал - іспанская інквізіція, якая вяла пераслед габрэй, мусульман і ерэтыкоў.

Маўр - мусульманін, жыхар Гранадскага эмірата.

Марыск - мусульманін, які перайшоў у хрысціянства.

Каравела - марскі карабель, які ў XV ст. меў дзве або троі мачты і даўжыню ад 20 да 25 м.

Картэсы - орган са-слоўнага прадстаўніцтва ў каралеўствах Пірэнейскага паўвострава.

Факторыя - гандлёвыя пасёлак еўрапейскіх купцоў у каланіяльных краінах.

Эльдарада - міфічная краіна, багатая на золата і каштоўныя камяні, якую шукалі на

тэрыторыі Лацинскай Амерыкі іспанская заваёўнікі.

НАЙВАЖНЕЙШЫЯ ПАДЗЕІ

1385-1433 гг. - уладаранне Жуана I, партугальскага караля.

1415 г. - захоп партугальцамі Сеўты.

1451-1506 гг. - Хрыстафор Калумб.

1469 г. - шлюб Фердынанда Арагонскага і Забелы Кастильскай. Утварэнне Іспаніі.

1479 г. - Кастильская Арагонская унія.

1480 г. - стварэнне інквізіцыйнага tryбунала ў Іспаніі на чале з Тарквемадам.

1488 г. - адкрыццё партугальцамі мыса Добрай Надзеі.

1492 г. - падзенне Гранадскага эмірата і завяршэнне Рэканкісты.

1492-1503 гг. - чатыры экспедыцыі Калумба, адкрыццё Амерыкі.

1498 г. - адкрыццё марскога шляху з Еўропы ў Індію Васка да Гамам.

1500 г. - адкрыццё партугальцамі Бразіліі.

гатыя людзі Італіі, ад каралёў і рыцараў да сялян і рамеснікаў.

Джота дзі Банданэ (1266-1337) - мастак, папярэднік рэалізму ў італьянскім жывапісе. Галоўная праца яго жыцця - роспіс Капэль дэль Арэна ў Падуі (1304-1306 гг.). Ён паўнавартасна ўвёў жывапіс інтэр'ер і ўмела выяўляў трохмерную простору.

Эпоху, калі жылі і працавалі вышэйзгаданыя асобы, называюць *Протарэнесансам*, ці *Перададраджэннем*. Уласна Рэнесанс падзяляюць на троі этапы: *Ранні* (другая палова XIV-XV стст.), *Высокі* (канец XV - пачатак XVI стст.) і *Позні* (XVI - першая палова XVII

Венеры (1485 г.). Да найбуйнейшых геніяў Рэнесансу адносяць *Леонарда да Вінчы* і *Мікеланджэла Буанароці*. Самым універсальным геніем у гісторыі чалавечтва прынята лічыць *Леонарда да Вінчы* (1452-1519), які праявіў сябе ў розных сферах мастацтва, науки, музыкі, астрономіі і механікі. Леонарда жыў у розных італьянскіх гарадах (Фларэнцыі, Мілане, Венецыі і Рыме), а скончыў сваё жыццё ў Францыі. Пасля сябе ён пакінуў мноства праектаў розных тэхнічных прыладаў і механізмаў, у тым ліку падводнай лодкі, танка, лятальных апаратаў, вадалазнага касцюма і парашута.

чэра" для рэфектарыя (трапезнай) міланскага дамініканскага кляштара, а ў 1503 г. стварыў свой галоўны шэдэўр, партрэт "Мона Ліза" ("Джаконда"). Кароль Францыі Францішак I лічыў яго першым каралеўскім мастаком, архітэктарам і інжынерам. Леонарда да Вінчы лічыцца заснавальнікам "Высокага Адраджэння", які пакінуў пасля сябе групу вучняў, што склала т. зв. "Ламбардскую школу".

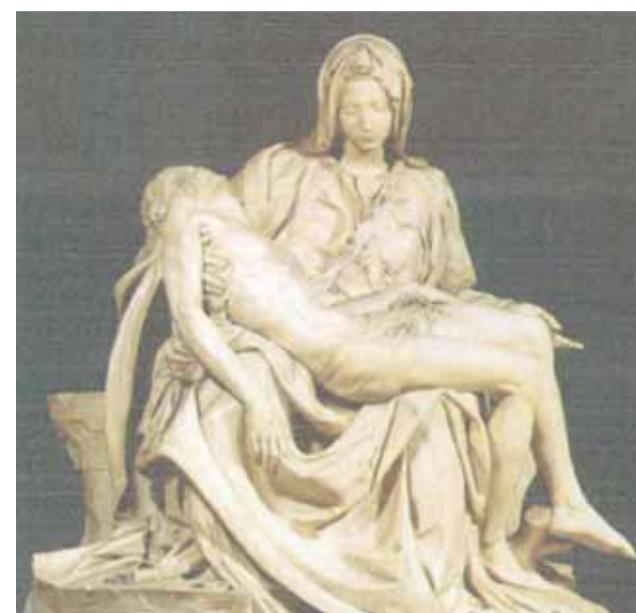
Яшчэ адзін геній Рэнесансу - *Мікеланджэла Буанароці* (1475-1564), скульптар, мастак, архітэктар і паст. У маладыя гады ён засведчыў сябе як выдатны разьбяр дзяяч, такім кампазіцыям, як "Бахус" і "П'ета".

2. Пачатак Паўночнага Рэнесансу

Паўночным Адраджэннем называюць рэнесансавую культуру XV - пачатку XVII стст. у краінах Еўропы, што знаходзіцца на поўнач ад Італіі. Гэтая культурніцкая з'ява

Леонарда да Вінчы. Дама з гарнастаем, 1485-1490 гг.
Музей у Кракаве.

Мікеланджэла. П'ета, 1498-1501 гг.

стст.).

Сандра Батычэлі (каля 1445-1510) стварыў алегарычныя палотны з глыбінным гуманістычным сэнсам, "Вясна" (1482 г.) і "Нараджэнне

З маладых гадоў Леонарда актыўна займаўся жывапісам, і яго карціны сёння можна ўбачыць у розных музеях свету.

У 1498 г. ён намаляваў вялізную фрэску "Тайная вя-

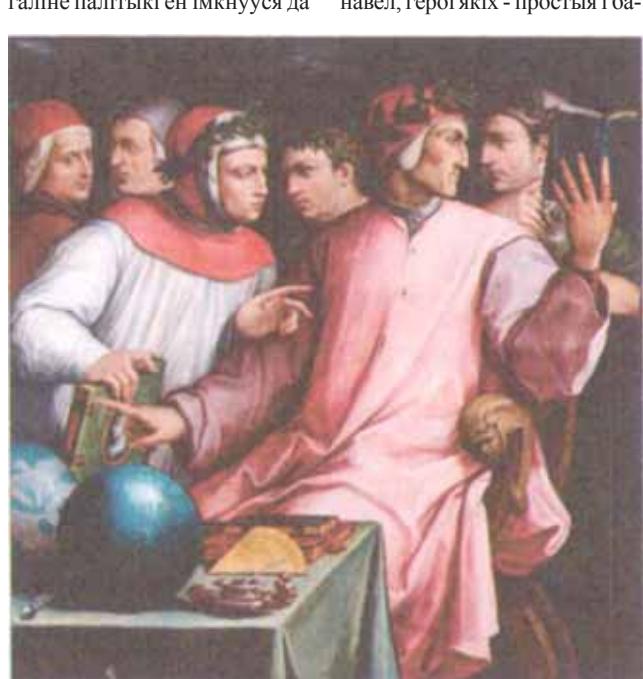
ва ўзнікла на сто гадоў пазней, чым у Італії, але была больш разнастайнай. Яна спалучалася з сярэднявечнымі традыцыямі і магутнымі рэлігійнымі (рэфарматарскімі) і нацыянальнымі рухамі.

Як і ў Італіі, у культуре паўночных краін сярод розных мастацкіх накірункаў прапаважаў *жывапіс*. Найбольш яскрава гэта праявілася ў Нідэрландах і Нямеччыне. У мастацтве Поўначы адчуваеца моцны ўплыў готыкі і яе эвалюцыя ў бок свецкай культуры.

Мастакі Нідэрландаў і

Агульнаеўрапейскую вядомасць набыў нямецкі мастак, тэарэтык мастацтва Альбрэхт Дзюрэр (1471-1528). У яго творах шмат фантастычных вобразуў алегорый.

(Працяг у наст. нумары.)

Данте, Петрарка, Бакача - пачынальнікі гуманізму.
(Дж. Вазары, 1544 г.).

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)

Нямеччыны першымі ў Еўропе начали карыстацца *алейнымі фарбамі*.

Славутымі майстрамі і пачынальнікамі нідэрландскай нацыянальнай школы быў мастак *Ян ван Эйк* (1390/1400-1441). Менавіта яму прыпісваюць вынаходніцтва тэхнікі алейнага жывапісу. Тагачасны мастак самі рабілі розныя фарбы з рэчываў расліннага ці мінеральнага паходжання. Адным з кампанентаў таких фарбаў было куринае яйка. Такія фарбы мелі назыву "тэмперы" і мелі істотны недахоп: яны хутка высыхалі. Ян ван Эйк замяніў яйка алеем, і яго фарбы далі магчымасць працаваць павольна і прамалёўваць па некалькі разоў усе дэталі малюнка. У XV ст. тэхніка алейнага жывапісу з Нідэрландаў прыйшла ў Германію і Францыю, а потым і ў Італію. З 1425 г. Ян ван Эйк працуе і жыве ў Бургундіі, а з 1431 г. і да самай смерці - у фланандскім горадзе Бруге. Самы яго славутыя творы, выкананы на пару са старэйшымі братамі Гюбертам, гэта *"Генцкі алтар"* - шмат'ярусная кампа-

Ян ван Эйк. Партрэт сям'і Арнальфіні (1434 г.).

Курыць - пляваць на неба, сонца і зямлю

Валер Санько

(Працяг. Пачатак у папяр. нумары.)

У курца меней грошай, часу.

Цыгарэціна ў руках - нямодна, непрастыжна, смудрана.

Не жадаеш хуткай хварбітнасці, інваліднасці - не пасмоктвай нават лёгкую прыгожую цыгарэтку.

Цыгаваш у дымніцтва маладзёна - атрымліваеш злонажаданні і праклёні ад падлетка, яго родных.

Абкуруваеш другіх - грэшыш.

Не толькі хтосыці аслабне ад тваіх дымоў, захварэ, а і ты сам, табе асабліва забядоціца ад праклёніа хворых, вымаўленых і невыказанных.

Дай закурыць, дай прыкурыць - лішнія просьбы, прабіваюць біяполе просьбітніка.

Ад запальніцы, цыгарэты, запалкі перадаеш свой агонь чужому - перадаеш кроплі сілы, удачы, заможнасці. Ні адна разумная гаспадыня вуголле з печы не пазыщы су-седцы, не хоча расставацца з так цяжка набытым дабрабытам. А нятумкі курець жычлівіць, перадае чужаніту свой агонь, запальніцу.

У кватэрэ: злётай купі цыгарэт, не забудзь заадно запалкі; па дарозе: супыніся, сконку куплю цыгарэт. Усё гэта лішнія, непатрональны існаваннію просьбы, ад іх церпіць тваё біяполе.

Любы курець за год забівае два вялікія дрэвы, знішчае іх высакародную неабходную Зямлі працу - выдзелены кісларод.

Цыгарыш бліз ліфта, а не ў кватэрэ - сваіх дзяцей трохі аберагаеш, яны спяць, дым ім шкодны, а суседніх дзетак у каліяцы ці ў таварыскай падлеткавай кампації - абкуруваеш. Яны ўдыхваюць тваю атрут. І хочаш, каб іх біяполе і розум спрыялі табе. Не атрымаеца.

Пакурыў на вуліцы, у калідоры, мыйні, у фортку - усё роўна не збяргог сямейнікаў. Увайшоў у пакой без цыгарэты, не задаволься ўласнай інтэлігентнасцю - абкуруваеш усіх у кватэрэ, ты ж дыдаеш.

Мноству жанчын агіджваюць пустыя абяцанні бязвольных мужычкоў - свядома/несвядома знаходзяць спосаб папомсціца, тым ці іншым спосабам караюць смальянінікаў.

Плюнуў на зямлю, пашыраная зывічка курцоў - саграшыў. Нельга біць ваду, раскідаць агонь, пляваць на зямлю, абгношаць паветра лаянкаю. Жывыя інастасі, як Божая існасць, доўга церпяць, але міцна б'юць. Кара іх прыпадае не адно на самога, на тваіх блізкіх таксама.

Аслабляць або забіваць Яго стварэнне - чалавека - грэх вялікі.

Бог не стварыў чалавека

ка для чорнага, зла. Анёл твой ахоўвае цёбе, дык не треба анёлу падкурваць крылле.

Смерць ад кожнага чалавека хоча адсунуць анёла ахоўніка. Дачасна і незаслужана не долес. Да курца труноўнай падступніца лягчай.

Фруктовыя кактэй-лікі-заменнікі кальянаў неэфектыўныя. Замежная бачнасць барацьбы з куравам. Нават калі пабудуоць рэстараны і становіўкі для курцоў, усё роўна ваколе заваняюць. Элітныя цыгарныя клубы - вынаходствы тоўстасумуа, мільянеру.

Толькі пакаральнікі і забароннымі мерамі можна штосыць зрабіць у Беларусі.

Прадукты з гаранням любой арганікі - дым, сажа - надзвычай шкодныя. Асабліва ў тыгунях цыгарэт - маленъкіх АЭС пад носам. Статыстыка ўсяго свету ясна гаворыць.

Курыльні ў некаторых аэропартах Расіі ўсё-такі адкрылі. Дарэмна. Там шкодных рэчываюць у 200 разоў болей, чым у паветры. Усё з курыльні пераплывае ў залы.

Камунікатыўная функцыя цыгарэт, так званая сяброўская - блеф, выхаваўчая - блеф. Любая прапаганда пра задавальненне ад курава павінна карацца.

Дзяржава павінна стварыць умовы, каб курец сам не зажадаў курыць, было яму нявыгадна палиць. - Усё для яго, а сам ён што і хто? Досыць з бязвульникам вазіцца.

Пра гульняманию, забарону казіно ў Расіі абаронцы казалі тое ж. Ах, ах, столькі людзей абмажоўваецца ў правах. Падлічылі, колькі выручылі сём'яў ад фінансавага разору, разводаў, самагубстваў - ахі выпарыліся, талкаванні аб правах бязвульных і праста тупых шкодных зілкі.

Цыгарэтнік смаліць хвіліны, не на службовым месцы - у туалете, калідоры, а рабочыя ў яго дымных выдахах працуяць і ходзяць гадзіны. Пра іх здароўе хто дбае? Курцам нажыўляюць пластиры ад табакакурэння, праводзяць курсы, чытаюць лекцыі, адкрываюць курыльні на працы, у аэропартах. Як жа, ім неабходна жыць прыстойна. А для некурцоў што спецыяльна грамадства робіць? Нічога. Каго дзяржава дыскрымінует?

Курынне - не жыццёвая неабходнасць. Чалавек і чалавечства без яго абыходзілісь тысячагодзямі. Самаму зядадламу курцу/выпівоху доктар ціха і няветліва аб'явіць: можаце з лячэннямі не выстарвацца, курыце і выпілавіце, праз паўгоду вас не будзе. Вынік у 90% адольковы - імгненна адмова ад цыгарэты і піўца, самагоння і вінца.

Новыя цыгарэты працівуюцца дзвюма сотнямі розных саставаў, каб у руках маладзёна прыгоха дымелі.

Некалькі дзесяцігод-

дзяў назад хлопцу патрэбна было з паўгода смаліць "Махорку", "Прыму" ці "Беламор", каб стаць заўзятым курцом.

Цяперашні спайсавыя рэдкія зяляжкі няўянных мадняцкіх цыгарэтак уцягаюць у курадымную зывічку ў цэльм за 3-4 пакуры, асобных за 2-3. Рэчывы тыпу спайсаў злёту бяруць цыгарэтніка ў залежнасць.

Звычайны тытунъ амаль не гарыць, не тлее, сцвярджае доктар Уладзімір Іваноў, загадчык наркалагічнага рэабілітацыйнага аддзялення РНПЦ у Менску. Улічым размытасць межаў паміж звычайнай цыгарэтай і крымінальным спайсам, абсалютную непадрыхтаванасць да гаркэчнага ўздзясяння арганізма 13-14-гадовых пачаткоўцаў і лёгкага ўцямім: залежных позна папярэджаць ад школы дымакурства. Шлях ад іх да мацнейшых засмоктвальнікаў, "Марак", меней дзюбі вераў'я.

"Маркі" - прапітаныя наркотыкам кусочки паперы - і выстаўленыя на сталах дыскастэк, ахаладжальныя напоі, у якіх ўсё часцей дадаюць узбадзёрныя рэчывы кшталту ЛСД, адпраўляюць падлеткаў у цвёрду залежнасць, на бальнічныя ложкі, а то і глыбей. "Маркі" выклікаюць галыноцнасці, ваніты, трызнені.

Самае страшнае, як не стараюца спахопленыя родныя адлучыць дарагога нашадка ад заразы, як правіла такое бескарысна. Мала хто ведае, сцвярджае доктар Іваноў, што ад курэння ў Беларусі штогод памірае 20 тысячай чалавек, ад гарэлкі - 6-10 тысячай. ("Народная воля", 08.4.2014).

Спажыўцоў наркотыкаў у Беларусі 80-150 тысячаў. Столкы ў Галандыі. Любы залежны (курыльщиц, алкаголік, наркаман, карцёжнік) вельмі лёгка становіца прыдуркаватым, няздатным на цвяроце існаванне. Кожны з іх спадзяеца на ўласную волю і розум: я могу ўсё кінць, калі што - зварнуся да доктара, - аднак ніводны дзяжнунт не цыміць: няма уколаў і таблетак ад тытунню, гарэлкі, спайса. Бог чалавеку не слуга і не нянька, кожнаму дасць карову, карміць і даць не будзе, сам думай, страйсі.

Курынне - найпрамы і лёгкі шлях да сапраўднага наркотыца.

Пасля развалу СССР ТТК прайгнаравалі савецкія законы, здзейнілі наймаштабную рэкламу тыгунёвых вырабаў. Амерыканскія, іншыя кампаніі зрабілі ўсё, каб забіць, а не - дык выхаласці меркаваны закон "Пра аблежванне курэння тытунью".

Паводле дадзеных старажыні Камітэта Дзярждумы па ахове здароўя насељніцтва Н. Ф. Герасіменкі у Расіі курыць 70% мужчын, 28% жанчын, 50% падлеткаў. ("Московские новості", 22-28.12.2006).

(Працяг у наст. нумары.)

Зробленае застаецца

Чалавек можа зрабіць многае. Галоўнае - бачыць перад сабой мэту.

Прыклад гэтаму прыватны мастацкі музей светлай памяці Анатоля Белага ў горадзе Старыя Дарогі. Яшчэ з юначых год А. Белага вабіла ўсё, што тычылася сапраўднай, але тады закрытай гісторыі Беларусі. Яго цікавілі звесткі і прадметы, якія хоць крышку прыадынілі тайну над мінулым, над амаль забытымі знакамітамі асобамі і героямі зямлі беларускай. Здзясненню гэтай мары ён прысвяціў сваё жыццё: адкрыў музей на сваёй малай радзіме - у Старых Дарогах.

Афіцыйна адкрыты ў 1999 годзе музей мае чиста беларускую накіраванасць. Адсюль палаігае, што ўсе аўтары (а іх звыш 200) карцін, скульптур, медалёў, плацетак, эксплірысаў, кніг, ілюстрацый для кніг і інш. у сваіх творах адлюстроўвалі гісторыю і культуру нашай Бацькаўшчыны.

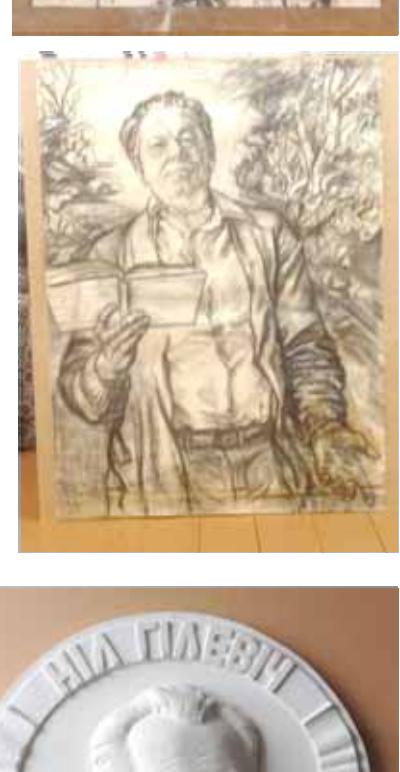
Ідэалагічны кірунак культурнага асяродка, ды яшчэ ў правінцыі, у тых гады ў нейкай ступені здзіўляў, але прыцяваў сваёй беларускасцю, а яго стваральнік, будучы чалавекам мэтанакіраваным і нават прарокам у сваёй Айчыне, верыў, што вынікі яго працы і працы таленавітых добраахвотных прыхильнікаў беларускай справы - гэта скарб, які не праладзе, не растворыца, а будзе здабыткам усяго народа.

І сапраўды, азнаёміўшыся з экспазіцыямі рознай тэматыкі ў залах музея, прыходзіш да высновы: у музей ўсё для Беларусі і ўсё пра Беларусь ад старажытнасці да сучаснасці. Як і прагнаваў А. Белы, музей набывае ўсё большы шырокую папулярызацію: яго пастаянна наведваюць школьнікі (і не толькі Старадарожчыны) і студэнты; прыязджаюць людзі з розных куткоў Беларусі, білзікі і далёкага замежжа (сем'і, турыстычныя групы і асобныя наведальнікі); цікавіцца музэем і СМІ (да прыкладу, карэспандэнты газет, культурная пляцоўка і грамадская арганізацыя Арт Сядзіба, тэлеканал "Мір" і інш.).

Наведальнікі пішуць свае ўражанні ў книзе водгукаў. Да прыкладу, некалькі выказанняў за жнівень гэтага года:

"С восхищением и благодарностью за любовь к Белоруси и умение собрать и сохранить бесценные реликвии национальной истории и культуры Белорусси, которая была домом для евреев в течение многих столетий" (Тель-Авив, университет, доктор исторических наук Леон Смиловичский).

"Проживая на Стародорожчине, невозможно не заметить уникальный музей - островок истории и культуры Беларуси. Благодаря судьбе, у меня появился шанс прикоснуться к сокровищам белорусской культуры. Как для юного ценителя белорусской литературы - это великолепный случай для знакомства..."; *"Огромное спасибо за великолепную экскурсию. Великий музей! Ради таких моментов хочется трудиться и прославлять свою Родину."*; *"Пройдя всю экспозицию, я почувствовала великий восторг... нельзя передать словами все мои ощущения от увиденного, просто хочется вы-*

разить благодарность за дело рук Анатолия Ефимовича." (Ангелина, Александра, Ольга - студентки, Старые Дороги).

Фонд музея ўзбагачаеца. Мастакі, скульптары, майстры прыгожага пісьменства ахвяруюць свае творы. У экспазіцыі музея знаходзіцца каля 70 твораў вядомага беларускага скульптара Уладзіміра Мелехава, а зусім нядаўна пры наведванні музея майстар ахвяраваў яшчэ два: барэльефы паэтэсі, нязломнай дачкі Беларусі Ларысы Геніуш і народнага паэта, грамадскага дзеяча Ніла Гілевіча.

Цэлую галерэю графічных твораў падарыў адзін з лепшых беларускіх партрэтістаў, мастак Міхail Будавей. У тэматычнай зале "Сучасная Беларусь" знайшлі сваё пачаснае месца партрэты народнага пісьменніка Янкі Брыля, вядомага грамадскага дзеяча і пісьменніка Васіля Быкаў, змагара за беларускую мову

Некалі ў адным з інтэрв'ю А. Белы сказаў: "...мы селі ў свой нацыянальны "цягнік". Засталося дадаць, ш

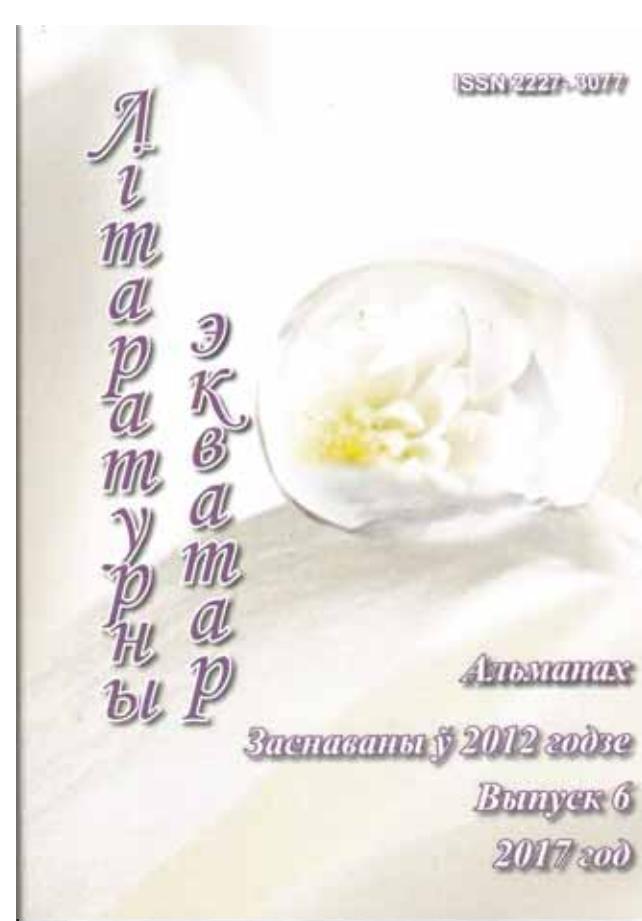

Стоячы на экватары

Прыемна здзіўляе і, безумоўна, радуе творчае жыццё-дзеяньніца літаратурнага клуба "Экватар" пры сталічным (Цэнтральным) Доме афіцэраў, якое ўзначальвае вядомы беларускі паэт Вячаслаў Корбут. Свае творы з голаса члены клуба прадстаўляюць на суд і радасць сваім прыхільным слухачам пры сустрэчах з імі па ўсей Беларусі, прауда, у асноўным у вайсковых аудыторыях. За бягучы год такіх прадстаўленняў было каля двух дзесяткаў. Там жа адбываецца і прэзентацыя клубных выданняў.

Асноўнай жа друкаванай трывалай клуба з'яўлецца альманах "Літаратурны экватар", заснаваны ў 2012 г., які ўвасабляе калектыўную працу ў абсягах паэзіі, прозы, дакументалістыкі, гумару і інш. Сёлете (2017 г.) выйшаў у свет ужо яго шосты выпуск у сталічным выдавецтве "Ковчег". Аб'ём выдання - 436 старонак пры фармаце 84x108/32; наклад - 230 асобнікаў. Укладальнік і гтага (штогадовага) выдання Вячаслаў Корбут і Інга Вінарская, яна ж - і строгапатрабавальны шэф-рэдактар. Асноўнай частці выдання папярэднічаюць уступныя артыкулы В. Корбута "У пошуках спрадвечнай ісціны" і І. Вінарской "Восеньскія вынікі на "Экватары", у якіх распавядаетца пра працы і дні клуба і яго канцэртнай брыгады, пра рост і дасягненні аўтарскага патэнцыялу экватараў - паэтаў і празікаў і асабліва пра, так бы мовіць, узмацненне іх прафесійнага майстэрства. Менавіт за гэтага некаторыя аўтары "Літаратурнага экватара" і ў 2017 годзе былі адзначаны прызамі і ганаровымі месцамі на Міжнародных літаратурных конкурсах (Р. Паўлючук, І. Цуканава, Л. Лазута).

Паказальна (і гэта, бадай, - галоўнае) і шосты нумар альманаха сваім зместам прасякнуты любоўю і павагай да Радзімы, да яе каранёў і традыцый, гісторычнага мінулага. Не абмінаюць сваёй увагай аўтары тэм любові да ўсяго жывога, захапляюцца прыгажосцю чалавечых пачуццяў і ўчынкаў, непаўторнасцю прывалівых карцін роднай прыроды, абураюцца тым пачварным, што сустракалася і сустракаецца ў жыцці. Каля карацей, дыяпозон-парадыгма аб'ектаў

іх назірання і апівання - шырокі, амаль неабсяжны. Вось колькі паэтычных радкоў у падмаунак сказанаму:

Як ты гаворыш пра Дняпро,
Гавораць толькі пра каҳанне.
Нібы ідзеш з ракі дамоў
На сонечным мерыдыяне.

(К. Мяшкова.)

Я веру, што ты, беларус,
будзеш светам прызнаны,
І сам свой гасцінец на щасце
ўнукам пакінеш,
Не будзеш ты болей нікім
за свой хлеб папіханы,
І ў мораку дзён за свой чын
чалавека не згінеш.
(В. Корбут.)

У гэтым выданні, таксама шматгранным і шматжанравым, узялі ўздел трыццаць чатыры аўтары. Усе яны годна прадстаўлены каляровымі фота на трох старонках вокладкі "Літаратурнага экватара". А дзякуючы ідэі І. Вінарской у выпуску размешчаны фотадздымкі (тры блокі) важнейшых момантаў з жыцця клуба.

Узыйшоўши на экватар "Літаратурнага экватара", мене неяк цяжкавата ды, можа, не зусім карэкtna аддаваць

перавагу таму ці іншаму паэту ці празаіку, тым больш, калі я іх усіх паважаю і нават болей - захапляюся імі, іх прыхільнасцю да літаратурнай творчасці, калі за ўсіх радуюся, калі ўсім жадаю Дабра і Поспехаў на ўсіх пущвінах жыцця, а аслабіва ў творчасці.

Прыемна адзначыць, што сяброўскія пачуцці паміж членамі "Экватара" тримаюць у іх памяці і душы вобразы сваіх калег Валерыя Скакуна і Ўладзіміра Марозава, якія адыйшлі ў іншы свет і што паверджаннем гэтаму з'яўляеца прысутнасць у альманаху іх твораў і фота.

Іяшч. І шосты выпуск "Літаратурнага экватара" выглядае прэзентабельна і наўрад ці саступіць сваім зместам і формай любому выданню нашых дзён, за выключчнінем, бадай, спецыялізаціі. Прауда, першая старонка вокладкі альманаха ўсё ж крыху не на ўзоруні ў сэнсе колеравай выразнасці.

А ў заключчнне застасцца павіншаваць аўтараў, і ўсіх іх, хто спрыгніўся да з'яўлення ў свет такога важнага, важкага і дыхтоўнага выдання, і, канешне, яго чытачоў.

Гучок Янеген,
паэт, публіцыст.

Згодна з рашэннем Лідскага райвыканкама ад 02.10.2017 г. № 1012 Лідскім ГУП ЖКГ адкрыты дабрачынны рахунак № BY62AKBB3132000002464200000 у філіяле АСБ "Беларусбанк" код банка AKBBBY2X для пералічэння дабрадзейных (спонсарскіх) ахвяраванняў на стварэнне помніка заснавальніку горада Ліды вялікаму князю Гедыміну.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslova@tut.by

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslova.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Літаратурныя сустрэчы І плыве твой радок, і звініць яе слова

22 лістапада ў канферэнц-зале Лідскай раённай бібліятэці імя Янкі Купалы прыйшлі літаратурна-музычныя зазімкі "І плыве твой радок, і звініць тваё слова", прысвечаныя творчасці беларускай паэтэсі Дануты Бічэль, якая зусім хутка адзначыць свой 80-гадовы юбілей. На сустрэчу з Данутай Янаўнай былі запрошаны сябры літаратурнага аўяднання "Сувещце" пры рэдакцыі "Лідскай газеты", а таксама вучні сярэдняй школы

№ 1. Вядоўцай імпрэзы была бібліограф Галіна Курбыка.

Данута Янаўна Бічэль - паэтэса, літаратуразнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Я. Купалы (1984). Яна наша зямлячка, бо нарадзілася ў вёсцы Біскунцы, што на Лідчыне. Была стваральніцай Дома-музея Максіма Багдановіча ў Гародні, доўгі час працавала ў гэтым музее, некалькі гадоў з'яўлялася яго дырэктарам. Аўтар мноства зборнікаў паэзіі, дзвюх кніг прозы, праявіла сябе і як дзіцячая пісьменніца. Многія вершы паэтэсы змешчаны ў школьніх падручніках, пакладзены на музыку. Асобнае месца ў яе творчасці займае духоўная паэзія: вершы-малітвы, вершы-медытаты і г. д. Як і яшчэ адна наша зямлячка, Хрысціна Лялько, Данута Бічэль з'яўляеца найярчэйшай прадстаўніцай беларускага духоўнай літаратуры. У мінулым годзе ў серыі "Беларускі кнігазбор" выйшла кніга выбраных вершаў паэтэсы. Данута Бічэль стала першай (і пакуль адзінай) нашай зямлячкай (г. з. ураджэнкай Лідчыны), чые творы выдадзены ў "Беларускім кнігазборы".

Як призналася Данута Янаўна, у апошні час яна рэдактуе пад аўтографам Галіны Курбыкі. Даўно, гадоў панць, не прыязджала яна з Гародні на Лідчыну - сваю малую радзіму. Кожны раз прыязджала сюды з вялікай радасцю: на Лідскай зямлі прыйшлі яе дзіцячыя і юнацкія гады, менавіта Лідчына дала ёй натхненне для першых спроб пісьма. З цеплынёй і замілаваннем расказала паэтэсу ў час імпрэзы аб сваім дзяянінстве, праведзеным ля берагу рэчкі Гаўй, аб гадах вучобы ў Лідскім педагогагічным вучылішчы.

- Ліда - першы горад у мінеўшыя гады, - гаворыла Данута Бічэль. - Сюды я дабралася з вёскі басіком, праз балоцістую мясцовасць, у Лідзецы мыла ногі. У тия гады Ліда была для мяне, вясковай дзяўчынкі, цудоўнай краінай, дзе мяне вучылі ўсім... Памятаю, да нас, першакурсніц, прыязджала Кандрат Крапіва. Паслухаўшы мае вершы (многія ў юнацтве спрабуюць пісаць вершы), вядомы пісьменнік парадаў іх у "Вожык". У "Вожык" я тады вершы не даслала (мабысь, саромелася), аднак мае спрабы пісаць вершы, якія я пішу ўсім...

Акрамя Дануты Бічэль, гасцім імпрэзы былі старшыня Гарадзенскага абласно-га аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў Валянцін Дубатоўка, галоўны рэдактар літаратурна-мастацкага часопіса "Новы замак", кандыдат філалагічных навук Янка Трацяк. Музичную і песеннную складовую мерапрыемства забяспечылі сваім выступленнямі лідскі бард Сяргей Чарняк, удзельніцы ансамбля пажыльных людзей "А ну-ка, девушки!", якія, дарэчы спявалі па-беларуску.

Пасля імпрэзы кожны ахвочы мог набыць любую з прывезеных Данутай Бічэль кнігі.

Аляксандр
МАЦУЛЕВІЧ.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакція рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісаны да друку 27.11.2017 г. у 17.00. Замова № 2464.

Аб'ём 2 друкаваныя аркүшы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,62 руб., 3 мес.- 4,86 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.